

OBSERVAȚII ȘI PRECIZĂRI PRIVITOARE LA CÂMPUL LUI DRAGOȘ (I)

DE

COSTICĂ ASĂVOAIE

În istoria evului mediu românesc mai persistă încă, în ciuda cercetărilor asidue care s-au întreprins, o serie întregă de elemente – aparent bizare – în jurul cărora s-au făcut de către istorici tot felul de speculații, care au condus la rezultate ce nu întotdeauna coincid. Această stare de lucruri plasează demersurile mai largi, ca problematică abordată, pe un teren nesigur și neconvingător. În această categorie de elemente este inclusă și toponimia care definea unitățile arealului medieval românesc, clasă în care un loc de frunte îl ocupă și *Câmpul lui Dragoș*, denumire ce a desemnat în documentele medievale românești o regiune din bazinul Bistriței.

Istoriografia românească, nu este încă în deplin acord în ceea ce privește localizarea și delimitarea regiunii, cât și originea și semnificația toponimului care o definea. În privința originii și semnificației numelui, majoritatea istoricilor au considerat, unii cu mai multă sau mai puțină rezervă, că regiunea își leagă denumirea de voievodul maramureșan Dragoș care, potrivit cronisticii moldovenești și tradiției orale, ar fi fost primul „descălecător” al Țării Moldovei. Afirmarea unei atare legături se sprijină pe un pasaj din opera lui Miron Costin, pasaj care va fi supus discuției în paginile lucrării de față, sau pe simple deducții logice, mult îndepărtate de informația documentară existentă. Nu lipsesc nici punctele de vedere care neagă o asemenea legătură.

Or, opinia majoritară are implicații profunde asupra descifrării și interpretării întregului fenomen de geneză și dezvoltare teritorială a statului moldovenesc, ceea ce face ca importanța decriptării acestui toponim să capete o valență superioară în cercetarea istorică. Scopul lucrării de față este tocmai acela de a încerca să răspundă acestei probleme, prin reevaluarea informației documentare privitoare la Câmpul lui Dragoș, a pasajului cronicarului, precum și a rezultatelor cercetărilor atingătoare de acest subiect care au fost întreprinse până acum. Nu se intenționează să se extindă căutările și să se tragă concluzii asupra altor probleme decât localizarea și delimitarea „câmpului”, precum și originea și semnificația denumirii respective. Pentru atingerea acestor obiective și a unei mai bune puneri în evidență a rezultatelor ce vor decurge din acest demers, s-a procedat la împărțirea întregului în patru capitole distincte, după cum urmează:

I. *Istoriografia privind Câmpul lui Dragoș*, impus de multitudinea de opinii exprimate în privința subiectului abordat;

II. *Localizarea, delimitarea și cadrul natural*, dictat de două din obiectivele lucrării;

III. *Evoluția proprietății din Câmpul lui Dragoș*, capitol ce s-a ivit necesar datorită specificului sursei majore de informație – documentele de proprietate –, sursă ce poate să pună în evidență o suită de legături și interferențe ce, odată depistate, pot contribui la descifrarea sensului real al sintagmei „Câmpul lui Dragoș”;

IV. *Originea și semnificația toponimului Câmpul lui Dragoș*, impus de cel de al treilea scop al lucrării și motivat și prin necesitatea de a pune în evidență argumentele care vor susține opinia ce va fi rezultatul analizei și interpretării izvoarelor ce sunt în legătură cu această chestiune.

Cele ce vor rezulta în urma întregului demers vor fi recapitulate, sistematizate, în *concluzii*.

Izvoarele utilizate sunt cele edificare până acum în colecții, de aceea – și nu numai – maniera de abordare a problematicii și încheierile la care se va ajunge nu pot constitui o soluție definitivă ci doar un început, în efortul de a se apropia de reflectarea cât mai obiectivă a realității existente la un moment dat.

I. *Istoriografia privitoare la Câmpul lui Dragoș*. Problema unei posibile legături dintre Dragoș voievod și toponimul *Câmpul lui Dragoș* a fost pusă de către majoritatea istoricilor care s-au ocupat de geneza

statului moldovenesc. Diversitatea opiniilor exprimate în legătură cu această chestiune impune menționarea lor, completată de o încercare de stabilire a unor puncte comune. Pornind de la afirmația lui Miron Costin, conform căreia Dragoș, după venirea sa din Maramureș și întâlnirea cu Iașco, „... o pornește de la Moldova pe mâna dreaptă; acolo află peste tot câmpii și dă de un al treilea râu mai repede ca cele dintâi. Din cauza repeziciunii curgerii îi dă numele Repede [...] I-a plăcut locul lui Dragoș și s-a așezat el însuși acolo, dând numele său tuturor părților dimprejur care până astăzi se numesc *Câmpii lui Dragoș*, ceea ce înseamnă *Câmpii Dragossi*”¹, numeroși cercetători au încercat să localizeze și să delimiteze regiunea respectivă în așa fel încât aceasta să fie în consonanță cu legenda „descălecătorului”, fără o verificare riguroasă în ceea ce privește veridicitatea relatării cronicarului. La această carență a istoriografiei a contribuit și concordanța aproximativă dintre informația oferită de Miron Costin și descrierea aceluiași episod istoric făcută de către Nicolae Costin².

Astfel, A. D. Xenopol, bazându-se pe relatarea lui Nicolae Costin privitoare la biserica de lemn de la Volovăț, potrivit căreia actul de ctitorie a menționatului lăcaș ar aparține lui Dragoș Vodă, situează Câmpul lui Dragoș „tocmai în partea muntoasă a Bucovinei”³.

C. Cogălniceanu, deși nu menționează expresia „Câmpul lui Dragoș”, luând ca argument tradiția, opinează că „reședința Descălecătorului a fi fost Câmpulung din Bucovina”⁴, sugerând o analogie între numele acelei localități și toponimul pus acum în discuție.

În „partea superioară a Moldovei din vecinătatea Maramureșului” localizează și Dimitrie Onciul voievodul în fruntea căruia a stat Dragoș Descălecătorul. „Aici – scria marele istoric – s-a păstrat și numirea Câmpul lui Dragoș pe care se află încă astăzi localitățile Dragoșanca și Dragoș din Bucovina”⁵. Trebuie remarcată marea intuiție a istoricului care, nedispunând la vremea când scria de întreaga informație documentară necesară, ca de altfel și A. D. Xenopol și C. Cogălniceanu, a văzut totuși punctul de plecare în dificilul proces de încheiere a Țării Moldovei. Aceasta rămâne, dincolo de inexactitatea de localizare a regiunii ce face obiectul studiului de față, un pas înainte al istoriografiei în efortul de descifrare și înțelegere a complicatului proces de geneză a statului moldovenesc⁶.

Glosând pe marginea unor documente emise de cancelaria lui Ștefan cel Mare privitoare la proprietățile cuprinse în Câmpul lui Dragoș, I. Bogdan își manifesta rezerve față de ipoteza conform căreia numele acestei regiuni ar proveni de la numele întâiului Descălecător și considera că Dragoș Viteazul, pominit în primele documente moldovenești, ar fi cel de la care regiunea își are numele⁷. Este prima punere sub semnul întrebării a filiației Dragoș Descălecătorul – Câmpul lui Dragoș și prima încercare realistă de localizare a regiunii purtând această denumire.

O atenție deosebită o acordă toponimului pus în discuție N. Iorga. Ilustrul istoric, după ce a publicat, fără nici un comentariu personal, o serie de „Documente privitoare la Câmpul lui Dragoș”⁸, în 1930 va reveni cu următoarele însemnări: „Din ce în ce mai mult mă încredințez că așa-numitul „Câmp al lui Dragoș” e în legătură cu înaintașul lui Bogdan”⁹, continuând cu enumerarea câtorva sate menționate a fi în regiunea denumită astfel⁹. În volumul consacrat „Ctitorilor” din *Istoria Românilor*, N. Iorga emitea ipoteza

¹ Miron Costin, *Istorie în versuri polone despre Moldova și Țara Românească* [Poema polonă], în *Opere*, ediție critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice și glosar de P. P. Panaitescu, București, 1958, p. 233. Vezi, de asemenea, idem, *Cronica Țărilor Moldovei și Munteniei* [Cronica Polonă], ed. P. P. Panaitescu, București, 1958, p. 209, unde doar întâlnirea cu Iașco nu este menționată.

² Nicolae Costin, *Letopiseșul Țării Moldovei de la zidirea lumii pînă la 1601 și de la 1709 la 1711*, în *OPERE*, ediție cu un studiu introductiv, note, comentarii, indice și glosar de Const. A. Stoide și I. Lăzărescu, cu prefață de G. Ivănescu, Iași, 1976, p. 73; o diferență față de Miron Costin, constând în faptul că, la Nicolae Costin, Dragoș pleacă după întâlnirea cu Iașco înapoi în Maramureș, după care se reîntoarce „de s-au așădzat aice în țară, unde să chiamă Câmpii lui Dragoș până astăzi avându-și casăle”. Această succesiune a evenimentelor este preluată după *Cronica moldoruscă* (v. *Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI*, publicate de Ion Bogdan, ediție revăzută și completată de P. P. Panaitescu, 1959, p. 160).

³ A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, ediția a IV-a, II, text stabilit de N. N. Stoicescu și M. Simionescu, București, 1986, p. 39.

⁴ Constantin Cogălniceanu, *Istoria Românilor*, I. *Istoria veche și istoria medie*, partea I. *De la părăsirea Daciei lui Traian de Aurelian până la Ștefan cel Mare*, Iași, 1903, p. 161.

⁵ Dimitrie Onciul, *Dragoș și Bogdan fondatorii principatului moldovenesc*, în *Scrieri istorice*, ed. A. Sacerdoțeanu, I, București, 1968, p. 125; în alt loc istoricul preciza: „În partea nord-vestică a țării, udată de apa Moldovei (afluentul principal al Siretului în această parte), sunt și începuturile principatului moldovenesc sau al Țării Moldovei, sub voievozii Dragoș și Sas”; idem, *Originile principatului Moldovei în vol. cit.*, p. 483-484.

⁶ Dimitrie Onciul este considerat un precursor al lui Gheorghe I. Brătianu, care a încercat să extragă din legende legate de întemeierea statelor românești doar elementele istorice veridice. Vezi în acest sens Șt. Ștefănescu, „*Întemeierea Moldovei în istoriografia românească*”, în *Studii*, XII, 1959, 6, p. 35-54.

⁷ Ioan Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, I, București, 1913, p. 250 și 365.

⁸ N. Iorga, *Acte privitoare la Câmpul lui Dragoș*, în *Revista istorică*, II, 1916, p. 141-151 (în continuare se va cita: Iorga, *Acte... Dragoș*).

⁹ Idem, *Notițe istorice*, în *Revista istorică*, XVI, 1930, p. 187.

că Dragoș, venind din Maramureș, „va fi putut înainta până la târgul Siretului [...], dar, mai ales, în jos, Câmpul-lui-Dragoș din județele Neamț și Bacău îi arată, cum vom vedea îndată, hotarul”¹⁰. Transpare clar faptul că, în viziunea autorului, această regiune, de pe afluenții din dreapta ai Bistriței, este legată cu siguranță de numele primului Descălecător, autorul încercând mai departe să formeze un sistem de argumente logice, dar fără o acoperire documentară adecvată și suficientă.

În privința localizării, C. Bobulescu, plecând de la o însemnare de pe un pomelnic de la schitul Nechiț datând din anul 1806, ajungea la concluzia că „nu poate fi vorba de *Câmpul lui Dragoș* din Bucovina”, încercând totodată să stabilească și limitele „câmpului” menționat¹¹. Apariția precizărilor lui C. Bobulescu, precizări care, după cum s-a arătat, aduceau în discuție un nou izvor ce tăgăduie localizarea acceptată de către istoricii cu autoritate de până la momentul respectiv, a declanșat o reacție de opoziție din partea lui Gorge Pascu și a lui Ilie Bărbulescu. G. Pascu, plecând de la pasajul lui Miron Costin, citat și la începutul lucrării de față, opinează că „pe vremea lui Miron Costin *Câmpii lui Dragoș* se întindeau între râurile Moldova și Bistrița”¹².

Ilie Bărbulescu ajunge la următoarea concluzie: „*Câmpul lui Dragoș* era niște câmpii imense [sic !] cari se întindeau în dreapta Siretului, adică între acest râu și Carpați, nu numai în județul Bacău și Neamț ci, în continuitate, și în județul Suceava unde sunt Pășcanii și Bourenii, ba poate și mai sus până la Ițcani”¹³. Opinia lui Ilie Bărbulescu privitoare la întinderea stăpânirii lui Dragoș Descălecătorul identificată, total sau parțial, cu *Câmpul lui Dragoș* va fi reluată mai târziu de către unii istorici, care vor adăuga unele nuanțe. Această filiație va fi precizată în prezentarea de față la momentul oportun.

Primele rezerve serioase față de încercarea de stabilire a unei posibile relații dintre toponimul *Câmpul lui Dragoș* și Dragoș Voievod au fost formulate de către Mihai Costăchescu. Fără a încerca să se pronunțe într-un fel, istoricul se întreabă retoric: „Cine este Dragoș, cel ce a dat numele câmpului ? [...] Nu e mai vechiu *Câmpul lui Dragoș*, decât satele de pe el, din care unele sunt cu siguranță din veacul al XIV-lea ? Nu e oare vorba de Dragoș Descălecătorul ? Nu e vorba oare de vreun vechiu cnezat al vreunui Dragoș, găsit aici de descălecători ?”¹⁴

Considerând că existența mărcii maghiare la est de Carpați își găsea justificarea numai în posibilitatea de a apăra toate trecătorile spre Transilvania, C. C. Giurescu ajungea la concluzia că „încă din vremea lui Dragoș, Moldova cuprindea tot versantul oriental al Carpaților, de la izvoarele Ceremușului până la miazăzi de Oituz [...] asupra tuturor extremităților orientale ale trecătorilor care duceau spre Ardeal”¹⁵. Se subînțelege că atât *Câmpul lui Dragoș* cât și Volovățul, care, potrivit tradiției, a avut o biserică din lemn ctitorită de Dragoș, erau considerate de către istoricul citat ca făcând parte din formațiunea teritorială condusă de Dragoș, deși aceste două denumiri topice nu sunt aduse direct în discuție de către autor.

Dincolo de clarificările cu caracter general privind valoarea tradiției „descălecătorilor” în istoria noastră, clarificări care au lărgit considerabil posibilitățile de abordare a problematicii întemeierii statelor medievale românești, Gheorghe I. Brătianu¹⁶ nu s-a preocupat în mod deosebit de localizarea stăpânirii voievodului Dragoș în Moldova. În ceea ce privește toponimul pus aici în discuție, acesta nu a intrat în atenția istoricului.

Opinia lui Ilie Bărbulescu privitoare la întinderea stăpânirii lui Dragoș Descălecătorul, împărtășită – după cum s-a arătat – dar din alte considerente, și de către C. C. Giurescu, a fost acceptată și de către Al.

¹⁰ Idem, *Istoria Românilor*, III, *Ctitorii*, București, 1937, p. 206.

¹¹ C. Bobulescu, *Câmpul lui Dragoș*, în *Spicuitor în ogor vecin*, anul I, fasciculele 4-12 (octombrie – decembrie 1920), p. 121. De altfel, episcopul Melchisedec, citat de C. Bobulescu, făcuse observația că în ceea ce privește „Câmpul lui Dragoș” „nu poate fi decât cel pe care se află Borilești de pe apa Nechidului”, față de B. P. Hașdeu care, plecând de la același document ca și Melchisedec – cel emis la 1 februarie 1481 – plasează Câmpul lui Dragoș în Bucovina (*apud* C. Bobulescu, *op. cit.*, p. 120-121). Având în vedere că cele menționate mai sus sunt observații pe marginea unui singur document și fără o analiză completă, măcar a acestuia, ele nu pot fi decât amintite în lucrarea de față.

¹² G. Pascu, *Câmpii lui Dragoș*, în *Arhiva, revistă trimestrială de filologie, istorie și cultură românească*, 28, Iași, 1921, p. 86.

¹³ I. Bărbulescu, *Despre Câmpul lui Dragoș*, în *Arhiva, vol. cit.*, p. 102. Nota violentă în care își încheie rândurile Ilie Bărbulescu sugerează faptul că încheierile sale au fost dictate de alte interese decât cele științifice, la care de altfel face apel, dar acest aspect nu intră în atenția studiului de față decât ca element secundar.

¹⁴ M. Costăchescu, *Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, volumul I, Iași, 1931, p. 134.

¹⁵ C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, I, *Din cele mai vechi timpuri până la moartea lui Alexandru cel Bun (1432)*, București, 1935, p. 381.

¹⁶ Gh. I. Brătianu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de V. Râpeanu, București, 1980, *passim*. Alături de Gh. I. Brătianu și D. Onciul, trebuie amintit ca unul care s-a ocupat de problema „Descălecătorului”, Romul Vuia, cu studiul său *Legenda lui Dragoș. Contribuțiuni pentru explicarea originii și formării legendei privitoare la întemeierea Moldovei*, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, Cluj, I, 1921-1922, p. 300-309, care ajunge la concluzia că „nu avem de a face cu o simplă legendă eraldică [...] ci cu o ramură a unui putemic arbore între legende, a cărui rădăcini ne duc departe în pământul diferitelor popoare europene și orientale” (p. 303). Prin această poate sugera inutilitatea căutărilor pe această pistă a unui legături directe cu realitatea.

I. Gonța, care, bazându-se mai mult pe deducție, considera că „românul Dragoș din Bedeu [...] a întemeiat un voievodat în *Câmpul lui Dragoș*, cu capitala la Bacău, sub suzeranitate ungară”¹⁷. Hotarul acestei regiuni era apreciat de către autor a fi fost „de la izvoarele Nechidului și cobora pe valea acestuia [...]. De la gura Nechidului el urma în jos cursul Bistriței până la Bacău (apoi) pe dreapta Tazlăului Mare”¹⁸. Într-o a doua etapă, conform istoricului citat, Dragoș „...a primit să plece de la Bacău pentru a ocupa orașul Baia ...” apoi, într-o nouă campanie, „el porni să-l caute pe Bogdan în chiar reședința lui de la Rădăuți. Dar pe drum, în sălbăteci codri de la Volovăț, [...] încercatul voievod căzu într-o ambuscadă și muri. A fost îngropat în biserița de lemn cu hramul Vovidenia”¹⁹. Prin acest scenariu Al. I. Gonța încearcă să explice atât originea toponimului din zona Bacău – Neamț, pus acum în discuție, cât și legenda legată de biserica din lemn de la Volovăț, din nordul Moldovei. De asemenea, lasă să se înțeleagă faptul că, în momentul în care survine dispariția lui Dragoș, stăpânirea sa în Moldova cuprindea o suprafață mare, începând de la Tazlăul Mare și până cel puțin în zona Băii. La est însă, acest teritoriu nu depășea râul Siret²⁰.

Pe aceeași linie generală se situa și C. Cihodaru când afirma: „dacă ținem seama de existența acestor două domenii ale lui Dragoș [Badeuți – Volovăț și *Câmpul lui Dragoș*] unul din nordul, altul în sudul țării, se poate afirma că încă de pe vremea sa [a lui Dragoș] statul feudal moldovenesc cuprindea un teritoriu care trecea cu mult limitele văii râului Moldova [...], se întindea, probabil, și la răsărit de cursul Siretului”²¹. Mai târziu, revenind asupra procesului de formare a statului moldovenesc, istoricul citat făcea următoarea remarcă: „... nu există nici o siguranță că obștea teritorială, cunoscută sub numele de „*Câmpul lui Dragoș*”, se leagă de numele voievodului considerat ca întemeietor al Moldovei”²². Arătând anumite similitudini toponimice dintre Moldova și Maramureș, unele regăsite și în *Câmpul lui Dragoș*, și încercând să schițeze și traseele posibile pe care ar fi putut coborî maramureșenii în Moldova, C. Cihodaru emitea ipoteza că alt voievod maramureșean, „partizan al lui Bogdan, a putut fi cel care a descălecat sate în *Câmpul lui Dragoș*”²³.

P. P. Panaitescu, întreprinzând o vastă și pertinentă analiză a obștii țărănești în evul mediu, se oprește și asupra toponimului pus acum în discuție. Regiunea respectivă „cuprindea – după opinia istoricului – un mare număr de sate, în parte luate în stăpânire de boieri. *Câmpul lui Dragoș* încalcă peste hotarele ținuturilor domnești Bacău și Neamț, formând o unitate bazată numai pe tradiție”²⁴. Autorul mai sus menționat considera *Câmpul lui Dragoș* ca fiind „resturi ale vechilor *opole* asociații de obști libere”, alături de Câmpul Perilor, Vrancea, Câmpulung și Codrul Chigheciului²⁵, respingând deci ideea unei mărturii a trecerii lui Dragoș Vodă prin această zonă.

În sinteza de istorie a României, elaborată sub egida Academiei Române, teritoriul stăpânit de Dragoș, în calitate de „dregător al regatului” maghiar, este considerat a fi fost „pe versantul răsăritean al Carpaților [...] cu centrul probabil la Baia dar încă departe de a cuprinde întreg teritoriul Moldovei”²⁶. Autorii s-au abținut de a face o legătură directă între Dragoș Descălecătorul și denumirea de *Câmpul lui Dragoș*.

Istoricii care au elaborat *Istoria medie a României*, publicată în anul 1966, au prezentat pe Dragoș Vodă în fruntea unei mărci militare a regalității maghiare „ce-și avea centrul probabil, la Baia”. Localizarea și delimitarea acestei mărci, considerată ca evoluând imediat spre o formațiune politică, este vagă, în „nord-vestul Moldovei”²⁷.

Reluând ideea lansată de I. Bogdan, N. Grigoraș pune în legătură, la nivel ipotetic, *Câmpul lui Dragoș* cu numele boierului Dragoș Viteazul, considerând că „nu avem nici o dovadă peremptorie că s-a organizat aici vreo unitate teritorială sau un domeniu al lui Dragoș descălecătorul”²⁸.

Opinia potrivit căreia eroul intrat în legendă și în cronică în calitate de prim voievod al Moldovei a împrumutat numele său regiunii aflate în dreapta Bistriței, a fost împărtășită și de către Ștefan S. Gorovei.

¹⁷ Al. I. Gonța, *Afirmarea existenței statului moldovenesc în luptele dintre catolici și ortodocși pînă la întemeiere. Voievodatul lui Dragoș*, în *MMS*, XXVI, 1960, 9-12, septembrie-decembrie, p. 571.

¹⁸ *Ibidem*, p. 568.

¹⁹ *Ibidem*, p. 569.

²⁰ „... el [Dragoș] nu s-a avântat dincoace de Siret [...] ci a urmărit să ocupe zona împădurită de la munte”. *Ibidem*, p. 568.

²¹ C. Cihodaru, *Constituirea statului feudal moldovenesc și lupta pentru realizarea independenței lui*, comunicare prezentată la 27 aprilie 1960, în ședința Filialei Iași a Academiei Române, în *Studii și cercetări științifice, istorie*, XI, 1960, 1, p. 75.

²² Idem, *Observații cu privire la procesul de formare și de consolidare a statului feudal Moldova în sec. XI-XIV (II)* în *AIIAI*, XVII, 1980, p. 124-125.

²³ *Ibidem*, p. 125.

²⁴ P. P. Panaitescu, *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova. Orînduirea feudală*, București, 1964, p. 31.

²⁵ *Ibidem*, p. 31-32.

²⁶ *Istoria României*, II, București, 1962, p. 167-168.

²⁷ *Istoria medie a României*, partea întâi (sec. al X-lea – sfârșitul sec. al XVI-lea), red. resp. Șt. Pascu, București, 1966, p. 90.

²⁸ N. Grigoraș, *Țara Românească a Moldovei de la întemeierea statului pînă la Ștefan cel Mare (1359-1457)*, Iași, 1978, p. 18-19.

Istoricul amintit, susținător al venirii lui Dragoș în Moldova prin sud,²⁹ considera că toponimul *Câmpul lui Dragoș* ar fi putut indica „locul unui lagăr militar” sau „o primă luare în stăpânire de către Dragoș, care și-a împroprietărit aici pe cei mai destoinici dintre însoțitori”.³⁰ Argumentul principal în acest sens îl constituie, în viziunea istoricului, numele unor sate de aici care „amintesc de Maramureș”,³¹ element scos în evidență, după cum s-a precizat mai sus, și de către C. Cihodaru.³²

Mircea D. Matei și Emil I. Emândi, în lucrarea intitulată *Habitatul medieval rural din Valea Moldovei și din bazinul Șomuzului Mare (Secolele XI-XVII)*, localizau *Câmpul lui Dragoș* „în ulucul depresionar Drăgușeni”, în culoarul râului Moldova.³³ Pe lângă acest „câmp” autorii aduc în discuție *Câmpul Perilor* și *Câmpul lui Miclin*; toate trei, se consideră, „pot fi interpretate ca având un conținut politic destul de precis și exprimă realitatea unor mici formațiuni politice de tip feudal, caracteristice perioadei premergătoare constituirii statului feudal al Moldovei”.³⁴ Prin urmare, cercetătorii amintiți mai sus, dincolo de plasarea *Câmpului lui Dragoș* în valea Moldovei, nu pun în discuție eventuala legătură ce ar putea fi între numele lui Dragoș Descălecătorul și toponimul analizat. Postularea ascunderii sub haina toponimică a unor realități anterioare constituirii statului moldovenesc, implicit, negarea de către autori a unei asemenea relații îi situează, recunoscut de altfel în lucrare, pe pozițiile lui P. P. Panaitescu, amintite anterior.³⁵

O ipoteză, deosebit de prudentă prin formularea sa, a fost lansată în istoriografie de către Victor Spinei: „La fel de plauzibilă ca și cea a punerii în relație cu numele voievodului descălecător ni se pare – notează autorul – că toponimul pus în discuție ar fi fost preluat de la numele unui boier local, stăpân al satelor din ținutul Neamțului, având în vedere și faptul că antroponimul Dragoș este destul de frecvent în documentele emise din cancelaria moldovenească de la sfârșitul secolului XIV și începutul celui următor”.³⁶ După cum se poate observa, cercetătorul citat nu încearcă să plaseze în timp existența aceluia Dragoș care a dat numele regiunii.

Deși tipărit de mai multe decenii (1943), studiul preotului și arheologului Constantin Matasă este singurul de fapt, de o mai mare întindere și complexitate.³⁷ După încercarea de a surprinde segmentele de viață care au generat toponimia montană din zona Neamțului,³⁸ C. Matasă relevă rezonanța transilvăneană a unor nume de locuri și localități, cum ar fi Bărgăoani,³⁹ Neamț, Sasca,⁴⁰ puse pe seama la „o străveche infiltrare străină pe care poporul băștinaș a fixat-o în toponimia locului”.⁴¹ Concentrându-se asupra *Câmpului lui Dragoș*, autorul delimitează această regiune ca fiind cuprinsă între râul Bistrița, pârâul Calu și arcul descris de munții și dealurile Tarcăului.⁴² Concluziile autorului, bazate pe analiza cadrului geografic și – după cum arată însuși titlul – a toponimiei, sunt deosebite față de punctele de vedere ale majorității istoricilor ce au fost prezentate anterior. Astfel, C. Matasă conchide că „e foarte probabil ca această restrânsă unitate geografică să fi constituit și o unitate politică, încă de la închegarea noastră ca neam, de prin veacul al VII-lea și al VIII-lea”.⁴³ Intemeietorii așezărilor din *Câmpul lui Dragoș* sunt „roiurile de români veniți de peste munți”, afirmația autorului fiind bazată pe toponimie.⁴⁴ În sfârșit, Dragoș, care va da numele său câmpului, „poate că [...] va fi fost unul din căpeteniile nenumăratelor roiuri de români siliți să-și părăsească pământurile de baștină. Ar fi vorba deci de un Dragoș mult mai vechiu decât cei cunoscuți de istorie”.⁴⁵ O hartă și o listă cuprinzând toate toponimele din zonă completează lucrarea preotului C. Matasă. Este evident însă faptul că încheierile autorului sunt formulate cu destule rezerve. Ele rămân însă singurele opinii ce sunt rezultatul unei analize atente a două elemente: toponimia regiunii, câtă este cunoscută, de la primele atestări documentare și până la începutul deceniului V al secolului XX, precum și cadrul geografic, la care se adaugă observațiile de pe teren, ale urmelor arheologice de suprafață, care demonstrează o anumită continuitate și densitate de locuire în *Câmpul lui Dragoș*.

²⁹ Șt. S. Gorovei, *Îndreptări cronologice la istoria Moldovei din veacul al XIV-lea*, în *AIIAI*, X, 1973, p. 106-107; idem, *Dragoș și Bogdan întemeietorii Moldovei. Probleme ale formării statului feudal Moldova*, București, 1973, p. 83-84.

³⁰ *Ibidem*, p. 85.

³¹ Idem, *Îndreptări cronologice...*, p. 107.

³² C. Cihodaru, *Observații cu privire la procesul de formare și consolidare...*, p. 125.

³³ M. D. Matei, Em. I. Emândi, *Habitatul medieval rural din Valea Moldovei și din bazinul Șomuzului Mare (Secolele XI-XVII)*, București, 1982, p. 40.

³⁴ *Ibidem*, p. 100.

³⁵ *Ibidem*, v. și notele 24 și 25.

³⁶ V. Spinei, *Moldova în secolele XI- XIV*, București, 1982, p. 308.

³⁷ C. Matasă, *Câmpul lui Dragoș. Toponimie veche și actuală din județul Neamț*, București, 1943.

³⁸ *Ibidem*, p. 8.

³⁹ *Ibidem*, p. 14.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 17.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*, p. 21-22.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 25.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 26.

*

Enumerarea opiniilor, în marea lor majoritate, exprimate în istoriografie, privitoare la localizare, întinderea și originea denumirii Câmpul lui Dragoș, pune în evidență diversitatea lor. Chiar și păreri care au fost formulate relativ recent, cum sunt cele ale lui N. Grigoraș, Ștefan S. Gorovei, Mircea D. Matei și Emil I. Emândi, Victor Spinei, sunt departe de a se apropia de un punct comun și convingător, care să poată fi considerat drept argument în investigații mai largi întreprinse în domeniul istoriei medicale românești și, îndeosebi, în istoria spațiului moldovenesc.

Pentru înțelegerea și evaluarea multitudinii de opinii, mai mult sau mai puțin ipotetice, care au fost prezentate până acum, se impune o încercare de sistematizare a lor, în raport cu obiectivele propuse a fi atinse prin demersul de față. Astfel, în ceea ce privește localizarea și întinderea regiunii, se conturează două orientări: prima, o localizare strictă (în Valea Bistriței, în Depresiunea Câmpulungului sau a Culoarului Depresionar al Drăgușenilor), cea de a doua, de localizare relativă (în Bucovina sau între Carpați și Siret). În legătură cu personajul care a dat numele „câmpului”, au fost formulate următoarele păreri: că ar fi Dragoș Descălecătorul, susținută de cei mai mulți dintre istorici, că poate fi Dragoș Viteazul, că este posibil să fie un stăpân local din perioada anterioară descălecătorului, și, în sfârșit, că ar fi un personaj care a trăit după întemeiere, altul decât Dragoș Vodă sau Dragoș Viteazul.

Mai trebuie precizat faptul că fiecare dintre concluziile sau ipotezele formulate în această privință sunt rodul unor analize parțiale și incomplete, de cele mai multe ori cu caracter secundar, preluări ale informației Costineștilor, informație prezentată și la începutul acestui capitol, sau simple posibilități formulate pe cale logică, fără să aibă la bază vreun argument, acestea din urmă manifestându-se în special în legătură cu originea numelui. O oarecare excepție o face din acest punct de vedere studiul lui C. Matasă. Valabilitatea ideilor privitoare la Câmpul lui Dragoș, formulate în istoriografie și prezentate în paginile anterioare, se va încerca să se arate dacă se confirmă sau se infirmă, total sau parțial, în capitolele care urmează.

II. *Localizarea, delimitarea și cadrul natural.* După cum se poate lesne observa în capitolul anterior, păreri în ceea ce privește localizarea și delimitarea regiunii *Câmpul lui Dragoș* au nuanțe diferite și se bazează pe o sursă de informație de cele mai multe ori unilaterală. Pentru a stabili cât mai exact teritoriul acoperit de acest toponim este firesc să se ia în calcul toate elementele de localizare a satelor ce sunt precizate a fi „în Câmpul lui Dragoș”. Dintre aceste elemente un rol deosebit îl au hidronimele, numele pâraielor pe care sunt așezate satele, nume care s-au păstrat până astăzi. În această categorie intră pâraul Nechit, afluent din dreapta al Bistriței, care izvorăște de sub culmea Goșmanului, dintre vârfurile Murgoci și Pintenul din componența masivului Tarcău⁴⁶. Pâraul Măstacăn, care străbate satul cu același nume, ce este la nord de Nechit, afluent, de asemenea, din dreapta al Bistriței și izvorând din dreapta Dealului Runc, intră și el aici⁴⁷. În aceeași categorie se include pâraul Dragova, de la sud de Nechit⁴⁸, ca și pâraul Blăgești⁴⁹ – numit în perioada interbelică și Ciobota⁵⁰.

Pe aceste pâraie sunt plasate de către informația documentară majoritatea satelor precizate a fi în „Câmpul lui Dragoș”. Pe pâraul Nechit, cel mai important ca suprafață a bazinului său hidrografic, erau cele trei sate din Câmpul lui Dragoș ale fiilor lui Ștefan al lui Borălă, întărite de Alexandru cel Bun la 8 aprilie 1419 – Borlești, Pașcanii și Dragotești⁵¹, ca și cele două judecii „unde a fost jude Draganici și unde a fost jude Dâmba”, însoțite de Poiana de la Pârâu, jumătate din Poiana Lungă și „la vârful dealului Runcșorul”, întărite în 1458 lui Oană Grama⁵². Tot pe Nechit erau și Ursești, sat intrat în stăpânirea mănăstirii Tazlău⁵³, și „mănăstirea Sfântului Nicolai, unde a fost Huba și cu satul și cu moara și cu selișca de la Nechid”, întărite aceleași mănăstiri Tazlău⁵⁴.

Pâraul Mastacăn nu este pomenit în documente, dar hărțile din perioada contemporană indică sub acest nume pâraul care străbate satul cu același nume, atestat documentar ca fiind „în Câmpul lui Dragoș”⁵⁵. În aceeași situație este pâraul Blăgești, denumit mai înainte Ciobota, care străbate localitatea Blăgești, pomenită destul de timpuriu ca fiind „în Câmpul lui Dragoș”⁵⁶.

O situație aparte o are pâraul Căndeasca, pe care este localizat satul Motocani⁵⁷, dispărut astăzi din Câmpul lui Dragoș, pârau al cărui nume de asemenea nu mai este înregistrat în hărțile contemporane. Nu

⁴⁶ C. Brînduș, C. Grasu, *Munții Tarcău. Ghid turistic*, București, 1987, p. 31 și harta turistică anexată la lucrare.

⁴⁷ *Ibidem*, harta turistică anexată la lucrare.

⁴⁸ *Harta Marelui Stat Major*, scara 1: 300.000, întocmită de M. D. Moldoveanu, profesor cartograf.

⁴⁹ *Enciclopedia Geografică a României*, București, 1982, p. 612-613 (harta județului Neamț).

⁵⁰ *Harta Marelui Stat Major, luc. cit.*

⁵¹ *D.R.H., A., I.*, nr. 45, p. 64-65.

⁵² *Ibidem*, II, nr. 76, p. 110-111.

⁵³ *Ibidem*, nr. 234, p. 357-358.

⁵⁴ *D.I.R., A., XVI-I*, nr. 130, p. 141-142.

⁵⁵ *D.R.H., A., II*, nr. 203, p. 308-309.

⁵⁶ *Ibidem*, nr. 159, p. 220-222.

⁵⁷ N. Iorga, *Acte ... Dragoș*, p. 147.

poate fi vorba însă decât de afluentul pâraului Dragova, care străbate satul Căndești (v. harta). În sfârșit, pe apa Dragovei sunt plasate o parte dintre proprietățile din Câmpul lui Dragoș care au aparținut familiei Bantăș⁵⁸. Pentru localizarea proprietăților acestei familii mai apare și toponimul „între vădurele”⁵⁹, care trebuie identificat în spațiul actualului sat Vădurele, situat la nord-vest de satul Căndești și la sud-vest de satul Bețești (v. harta). În amonte de afluenții Bistriței mai sus amintiți, râul în cauză primește apele pâraului Iapa, pârau pe care nu este precizată în documente nici o așezare care să fie localizată prin expresia „în Câmpul lui Dragoș”.

La sud de bazinele Nechitului și Blăgeștilor se află bazinul Tazlăului, pârau pe care, de asemenea, nu apar sate care să fie incluse în Câmpul lui Dragoș. În partea de vest a Culmii Goșmanului, de sub care izvorăște Nechitul, își adună apele Tarcăul.

În ceea ce privește așezările de pe malul stâng al Bistriței, pomenite în documentele referitoare la Câmpul lui Dragoș, situate la est de Bistrița, din care sunt menționați vânzători sau martori la tranzacțiile de proprietate din Câmp, acestea sunt considerate a fi din afara Câmpului lui Dragoș. Este cazul satelor Faur⁶⁰, Dornești⁶¹ și Zbierești⁶².

La stabilirea hotarului de nord al Câmpului lui Dragoș contribuie și informația documentară din actul din 20 iunie 1662 în care se arată „hotarele satelor Sfintei mănăstiri a Bistriței”. În acest act se precizează: „de la obârșia Iapei unde să împreună cu hotarul Tazloanilor cel Bătrân, în munte. Deci pre Iapa în gios la câmp până în piscu, iar din piscu Gura Iapei din sus de râpă, iar de acolo drept peste Bistrița”⁶³. „Hotarul Tazloanilor cel Bătrân” trebuie să se fi întâlnit cu hotarul mănăstirii Bistrița pe undeva pe linia vârfului Murgoci – 1171 m, în apropierea obârșiei pâraului Iapă. În act se spune apoi că hotarul mergea „pre Iapa în gios la câmp până în piscu”. Fraza apare lipsită de sens, dacă se urmărește firul pâraului, neputându-se ajunge „până în piscu”. Linia de demarcație trebuie să fi mers pe interfluviul Iapa-Nechit, pentru a se putea ajunge „la câmp în piscu”, pisc care este posibil să fie vârful Sihlei (894 m) sau Dealul „La Runc”, ultimele cote reprezentative spre râul Bistrița. „Din pisc Gura Iapei din sus de râpă” – se spune mai departe, excluzând deci bazinul pâraului Mastacăn, dovedit a fi în Câmpul lui Dragoș, ca și Bălanul, sat semnalat, dintr-o confuzie s-ar părea, pe *verso*-ul zapisului din 20 septembrie 1679⁶⁴.

Pornind de la aceste constatări și având în vedere că satele pomenite a fi pe Tazlău, vecinul de la sud al Nechitului și al Blăgeștilor – cum este cazul satului Provozești și al Poienii lui Opriș de la Pârâu⁶⁵ – nu sunt considerate ca făcând parte din Câmpul lui Dragoș, se poate presupune că și hotarele dinspre sud ale Câmpului mergeau pe cumpăna de ape dintre bazinele Nechitului și Tazlăului, incluzând însă și bazinul pâraului Blăgești. La vest limita nu poate să o constituie decât Culmea Goșmanului, după același principiu, dar și pentru faptul că aici se întâlneau și hotarele Tazlăoanilor și ale mănăstirii Bistrița.

Aceste hotare, ce pot fi deduse din informația documentară, coincid cu niște limite naturale, șirurile de înălțimi care se amplifică începând de la râul Bistrița și până la punctele de altitudine maximă din Culmea Goșmanului, închizând ca într-un clește bazinele pâraielor Mastacăn, Nechit și Blăgești, bazine hidrografice în interiorul cărora intrarea este barată de râul Bistrița.

În organizarea administrativă a Țării Moldovei în evul mediu, regiunea Câmpul lui Dragoș era inclusă în ținutul Bacăului, după cum indică formulele de localizare a satelor Blăgești⁶⁶, Căndești⁶⁷, Grozești⁶⁸, Mastacăn⁶⁹, Motocani⁷⁰ și Pașcani⁷¹. Deși sunt menționați în calitate de martori pentru tranzacții în Câmpul lui Dragoș – o singură dată – locuitorii din ținutul Neamț se dovedesc a fi din afara Câmpului. La aceasta se adaugă faptul că nici un sat din Câmpul lui Dragoș nu este indicat ca făcând parte din ținutul Neamțului. Hotarul dintre ținutul Bacăului și ținutul Neamțului în această regiune trebuie să fi urmat cursul Bistriței, apoi limitele domeniului mănăstirii Bistrița, traversând apoi Culmea Goșmanului spre valea Tazlăului.

Cadrul natural constituia pentru locuitorii din evul mediu al regiunii un adăpost prielnic. La aceasta contribuia îndeosebi pădurea care acoperea o întinsă suprafață – după cum rezultă din expresiile „pădure meree”, „loc deschis cu toporul”, „curătură”, întâlnite, destul de frecvent, în documentele privitoare la Câmpul lui Dragoș. Relieful etajat, începând cu lunca Bistriței și urcând treptat spre vest până în punctele

⁵⁸ *Ibidem*, p. 145, 146, 147.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 143, 144-148, 150.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 144-145.

⁶¹ *Ibidem*, p. 146-147.

⁶² *Ibidem*, p. 146.

⁶³ P. Mibail, *Documente și zapise moldovenești de la Constantinopol*, Iași, 1948, nr. 45, p. 61.

⁶⁴ N. Iorga, *Acte ... Dragoș*, p. 144-145.

⁶⁵ *D.R.H.*, A, I, nr. 45, p. 64-65.

⁶⁶ *D.I.R.*, A, XVII-III, nr. 256, p. 165-166.

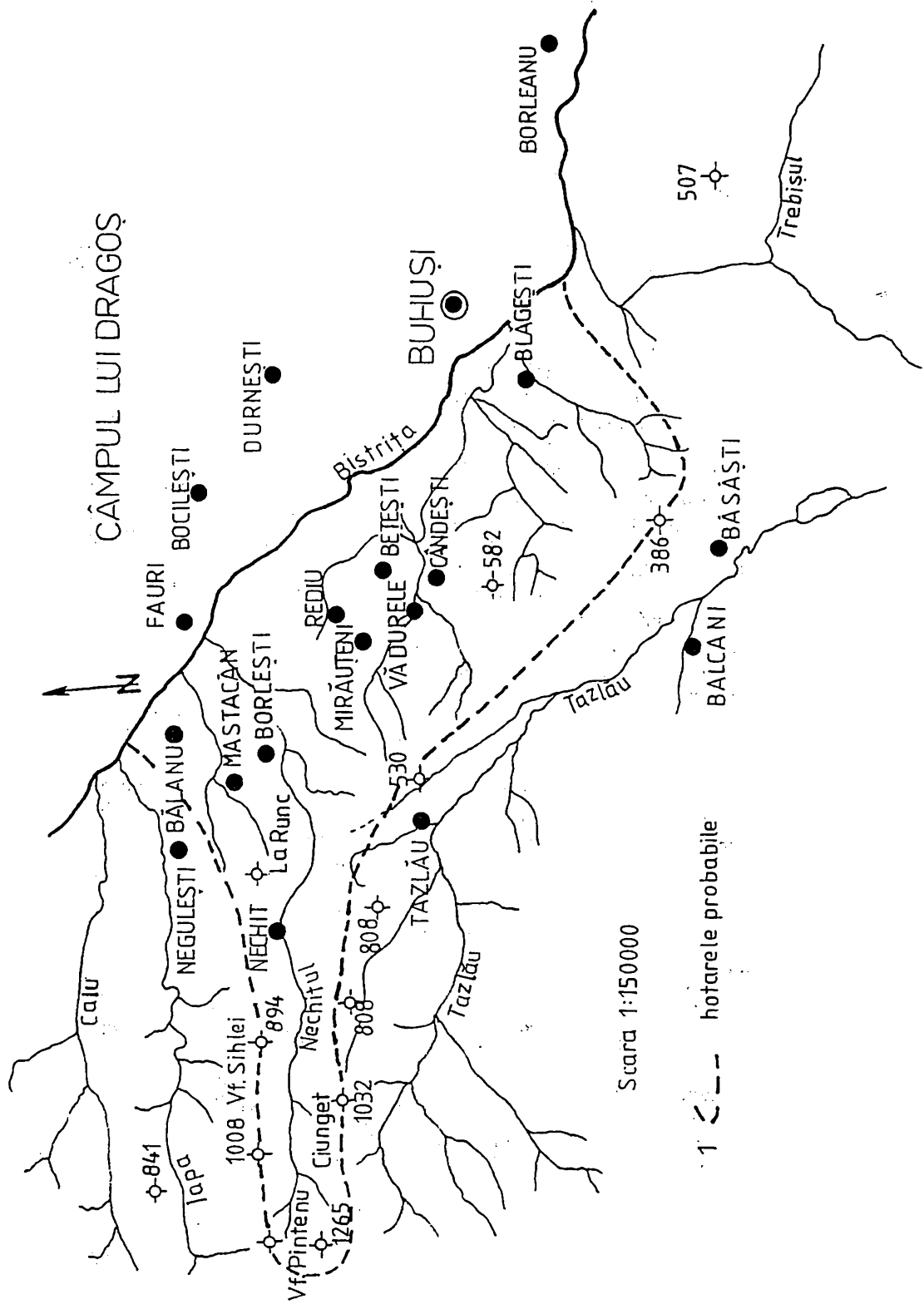
⁶⁷ *D.R.H.*, A, XXII, nr. 146, p. 165-167 și nr. 147, p. 167-168.

⁶⁸ N. Iorga, *Acte ... Dragoș*, p. 143-147, 149-150.

⁶⁹ *D.R.H.*, A, XIX, nr. 367, p. 511-512, XXI, nr. 235, p. 289-292.

⁷⁰ N. Iorga, *Acte ... Dragoș*, p. 149-150.

⁷¹ *D.R.H.*, A, XIX, nr. 186, p. 245.

Scara 1:150000

--- hotarele probabile

de altitudine maximă din Culmea Goșmanului, ca și rețeaua hidrografică densă, au putut oferi, alături de adăpostul natural, toate resursele necesare ducerii traiului pentru omul din perioada medievală. Acest lucru este dovedit nu numai de densitatea așezărilor ci și de creșterea continuă a populației, reflectată de strădaniile depuse în scopul creșterii suprafețelor utile prin defrișări și desecări, activități pomenite în documente. Aceleași condiții geografice favorabile au determinat existența în zonă a unei bogate flore spontane ce a permis locuitorilor practicarea albinăritului, lucru reflectat de prisăcile și locurile de prisacă pomenite în acte.

Se poate spune că regiunea Câmpul lui Dragoș dispune de toate condițiile naturale care să asigure dezvoltarea unei comunități umane. Rămâne de făcut încercarea de a se distinge elementele care să confirme sau să infirme dacă în această regiune, unitară din punct de vedere geografic, a existat cândva și o unitate socială și – eventual – politică, așa cum sugerează toponimul care o definește și – în cazul în care aceasta se confirmă – când anume a putut să existe.

REMARKS AND SPECIFICATIONS REGARDING „CÂMPUL LUI DRAGOȘ” (THE PLAIN OF DRAGOSH) (I)

SUMMARY

This study, which is mostly based on a documented information, intends to operate a re-examination of the scientific theories expressed in the Romanian historiography till now, about the placing and the limits of this region, as well as the origin, age and significance of the name „Câmpul lui Dragoș”. Another intention of this study is that of placing the oldest mediaeval settlements from this area in order to be useful for the future sistematic archaeological excavations.

In the first part of the study, the author presents his own reasons in searching this subject. There are exposed the main points of view regarding the problems in debate. There are, also, specified the geographical limits of this „Câmpul lui Dragoș” (The Plain of Dragosh). As is to be observed, in the mediaeval documents, the above mentioned toponymical appointed a county situated on the right side of Bistritza river together with the hydrographical basins of the brooks: Măstacăn, Nechid, Dragova and Blăgești. In the middle-age this area was included in the County of Bacău. The general conclusions of the author will be published in the second part of this study.

FIGURE EXPLANATION

1. The probable boundaries of the Plain of Dragosh.